

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע ע ר ו כ י ס ב י ד י נ ח מ ה ל י ב ו ב י ן

שנת התשע-שש

ב א (תשי"ד)

פרק י"ב כ"א - ל"ט

כ"א ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם.

1. **רמב"ן:** הפרשה הזו מקצרת, באשר צוה אוחז ה' בפרשה של מעלה, כי בידוע שאמר להם משה לישראל הכל בפרט ולימד אותם כל הענין, ונכלל הדבר בכתוב (כ"ח) "כאשר צוה ה' את משה בן עשו", אבל הזכיר את הפרשה בכלל, כי קרא משה לכל זקני ישראל והם אספו אליו כל העם, ואז אמרו אל כל עדת ישראל: "משכו" הצאן מן העדר אל כתיכם להיות לכם למשמרה מבקשור לחודש. ויתכן שאמר "משכו" בעבור היות צאנם רחוק מאד מאד בארץ גסן, "כי תועבת מצרים כל רועה צאן" (בראשית כ"ו ל"ד), ואמר "וקחו לכם" - קחו אותם למשמרותיהם, איש סה לביה אבות סה לביה (שם"י"ב ג') ושחטן הפסח בין הערבית, ככל המפורש למעלה במצוה.

א (א) מה הט הקסיים הסונים שרצה לישב?

ב (ב) מה רצה להוכיח בעזרת פסוק כ"ח מתוך פרקנו?

2. **אברבנאל:** והנראה כי טוב כל זה הוא, שהטת יחב' צוה בראש חודש ניסן למטה ולאחר על חג הפסח שיעשו במצרים ולדורות, ואין ספק שמטה רבנו הגיד את המצוה לכל ישראל כמו שצוהו ה' ולא הטמית ממנה דבר, ואין להפלא מאשר לא ספר הכתוב שהגיד משה את המצוה לכל ישראל, כי הנה בכל המצוות נאמר "וידבר ה' אל משה לאמור דבר אל בני ישראל" ולא יספר הכתוב, שמטה הגידה להם, כי בידוע שלא יעבור משה על דבר ה'...

ואמנם הפרשה הזאת "משכו וקחו לכם" לא באה להגיד שדבר משה המצוה אשר צוהו ה', כי כבר טעמו אותה כל העדה מפור, אבל ראה משה לצוות מעצמו לזקנים שהם יזרזו במצוה הזאת מקרבן הפסח והם יתחילו ראשונה בלקיחתו ושחיטתו ונתינתו הדם על המסוקף והמזוזה, הם שהיו הדברים היותר מסוכנים, ולכן חשט משה אנולי יהיה בעיני העם קשה לעשות הדברים האלה, כי בראות המצרים שהיהודים ישלחו ידיהם במקנה הנכבד טעמו לו (= המצרים) ועם בזוי וסגוי בזה ירימו יד בעדר אשר בחרו מצרים להם לאלוהות והישראל יאסור השם לכרעי מיטתו לעיניהם ואין לאל ידם להוציאו מים וביום הי"ד בניסן ישחטוהו בעוד החמש בצהרים וישימו את דמו על הדלת והמזוזה - תהיה בזה סכנה גדולה. הנה חטט אדוננו משה אולי המון בני ישראל יפחדו לעשות המצוה, לכן כדי לתת להם אומץ לב, צוה לזקנים "משכו וקחו לכם" - אתם ראשי בני ישראל היו ראשונים בעשיית המצוה הזאת, אתם בעצמכם לא ע"י שליח, משכו וקחו לכם סה לביה בפרסום לכל משפחותיכם, וכן אתם ראשונה שחטו הפסח וטבלתם האזוב בדם וכו'... אותם הדברים שהיה בהם סכנה מפני המצרים, ... והיה זה כולו כדי שחמון ישראל יראו הזקנים עושים כן - וכן יעשו גם הם, כי העם חמיד נמסך במעטיו בדרך הגדולים... והנה העם כולו שהיו סמה כשצוה זה לזקנים הסתחוו לפניו לאמור: אין צורך שיעשו זה הזקנים לאמץ לבבנו, כי אנחנו "נעבור חלוצים" וכולנו נקיים המצוה הזאת; והוא אמרו: "ויקד העם ויסתחוו וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן בן עשו" (כ"ז-כ"ח) "הל כל כן עשו מעצמם ולא הוצרכו ללמד הזקנים.

א (א) מה קשה לו, האם הם אותם הקסיים שמיטב הרמב"ן או נוספים עליהם, או אחרים לגמרי?

ב (ב) היכן מצא רמז בפסוקי ספר שמות, שסכנה בעבודת ה' בנז?

ג (ג) מה רמז מצא בפסוקים שמטה צוה מעצמן לזקנים ולא ע"פ צווי ה'?

כ"ז-כ"ח והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם ואמרתם: זבח פסח הוא לה'...

ר"ס ר' הירש (תרגום מגרמניה): החורה האלוקית יודעת, שאין תקוה מהטפה יסירת לחקון דור סכחי אלוהים הסקופים בחמירות ושרק נתינת דוגמא של קיום בכונה והתלהבות עלולה להספיע על הזולת. בלי טים לב למלעיגים על בני הדור שע"י קפאונם בחמירותם אבד להם טעמה ומטעמה טל עבודה הקודש-הלכות-חכריון על הדבר והשומע יסמע.

1. מה הרמז בפסוקנו ליברי הירש אלה (ביחוד לדבריו המסומנים בקו)?

2. מה המריץ את הירש לפרט פ' כ"ז כן (בהכרזה ולא כהטפה לזולת) מלבד הדיוק הלשוני?

הסוה דברי פרעה הבאים

ה' ב' לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אסלח
ד' למה מטה ואהרן תמידעל את העם כמעטיו
במכת צפרדע ז' ד' ואסלחה את העם ויזבחו לה'
במכת הערב ז' כ"ד אנכי אסלח אתכם
במכת הברד ט' כ"ח ואסלחה אתכם ולא תוסיפו לעמוד
(עבדי פרעה י' ז' טלח את האנשים ויעבדו את ה' אלוהיהם)
במכת חכריות י"ב ל"א קומן צאו מתור עמי גם אתם גם בני ישראל

נסה להסביר סבת החזוי בכנויים, ביחוד למה מצאנו סם "ישראל" בדברי פרעה דק במעס-הראשונה ובמעס האחרונה?

ד. ל"ט ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות, כי לא חמץ, כי גורשו מצרים ולא יכלו להתממה, וגם צידה לא עשו להם.

1. רמב"ן: ל"ט ד"ה ויאפו את הבצק שאפו אותו מצות מפני המצוה שנצטוו (י"ב י"ט) "שאר לא ימצא בבתיהם". ואמר (ל"ט) "כי גורשו מצרים", לומר שאפו אותו בדרך בעבור כי גורשו מצרים ולא יכלו להתממה לאפות אותו בעיר ולטאח אותו אפוי מצות, ועל כן נטאו אותו בצק "שארותם צוררוה בטלמותם על טכמם" (י"ב ל"ד) ומהרו ואפו אותו טרם יחמץ בדרך.

ר' עובדיה מברטנורא ל"ט ד"ה ויאפו את הבצק: יט לומר דמצות הטבתה טאור ואזהרת אכילת חמץ לא נצטוו בהן אלא לדורות, אבל לא בפסח מצרים, וכך נראה מליטנא דקרא בפרשת החודש הזה לכם (פרק י"ב)...

בעל הטורים ל"ט ד"ה ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו. כפסוטו: "כי גורשו מצרים" הוא טעמו, למה אפוחו מצות. ואלו נטארו, היו מהמיצון אותו, סבספח מצרים לא נצטוו באכילה מצה אלא על לילה ראשון.

סד"ל כ"א מסכו וקחו

והנה משה בפרשה הזאת לא הזכיר כלל לישראל ענין אכילת המצות ואסור החמץ אע"פ שכבר נצטוו על כך בפרשה של מעלה כי ידע, שיצאו מגורמים ולא יספיק בצק להחמיץ, אבל משה לא אמר להם דבר מצוה, כי לא היו יכולים להבין למה יאכלו מצות. רק אחר שיצאו, טרם להם (בסימן י"ג) אסור החמץ ומצות הכאזה, כי אז הבינו, טוה לזכרון הגם שגורשו מצרים ולא יכלו להתממה. אך אע"פ שלא אמר להם משה אסור החמץ, מכל מקום נראה שאמר להם, כיאכלו את הפסח על מצות ומרורים; ואכילת הפסח על מצות נראה טגם הוא מענין החיפזון, סנתחייבו לאכלו בחיפזון.

וראיה גדולה שלא נצטוו במצרים על בעור חמץ הוא מה שכתוב (ל"ד) "ויטא העם את בצקו טרם יחמץ" שנראה מלא היה אלא מפני החפזון, שלא יכלו לאפותו מפני שהיו ממחינים טיחמץ, ואם כבר נצטוו על המצה, היו אופים בצק מיד אחר הליטה, ולא היו ממחינים עד טיחמץ. וחנה, שגורשו מצרים, ולא יכלו להתממה וגם צידה לא עשו להם. הכוונה שלא הספיק בצק להחמיץ, ועל כן לא אפו אותו ולא היה להם צידה לאכול - אלא בצק.

XX (א) מהי הטאלה טרצו ליטב?

XX (ב) כמה חטובות נתנו ע"י ארבעה הפרטנים דלעיל ומה הוא ההבדל טביניהן?

XX (ג) מהו הפסוק בפרשתנו טעליו מסתמכת דעתו של ברטנורא?

(ד) מה בין הרמב"ן לבין סד"ל בטענת המלים "כי גורשו מצרים" (לאיזו עובדה ניתן בזה טעם)?

2. ראב"ע הפירוש הקצר (טאינו מודפס בחומשים שלנו) ט"ו ד"ה טבעת ימים מצות תאכלו: ולא צוה לשמור חג המצות עתה במצרים גם לא במדבר, כי אין להם לחם. רק טמרו חג הפסח כאסור עשו במצרים. על כן אמר: יהיה יום שלכם זכרון לדורותיכם (הכוונה לפסוק י"ד בפרקנו), כי ביום ט"ו בניסו הלכו בדרך והוא מקרא קודש על כן אמר הכתוב (ל"ט) "עוגות מצות כי לא חמץ" ואלו התממהו אכלו חמץ. ואכילת מצות היום זכר, כי כן עשו אבותינו.

(א) עם מי מן הדעות המובאות בטאלה 1 מסכים הראב"ע?

X (ב) לשם מה מוסיף ראב"ע את הדברים המסומנים בקו, מה רצה להוכיח בעזרתם?

XX (ג) למה מביא ראב"ע פרוטו זה לפי ט"ו בפרקנו ולא לפסוק ל"ט?

הטאלות המסומנות X קטות והמסומנות XX קטות ביוהר, יפתור כ"א לפי הבנה.

טאלות וגם חטובות יט לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית-מגש, ירוסלים. ר' ה' ז"ל 10